

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRO 2011 M. BIRŽELIO 28 D. ĮSAKYMO NR. D1-508 „DĖL APLINKOS APSAUGOS KRITERIJŲ TAIKYMO, VYKDANT ŽALIUOSIUS PIRKIMUS, TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – **LVK**) išnagrinėjo Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos (toliau – **AM**) pateiktą derinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymo Nr. D1-508 „Dėl Aplinkos apsaugos kriterijų taikymo, vykdant žaliuosius pirkimus, tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – **Aprašas**) pakeitimo“ projektą (Nr. 23-16029) (toliau – Projektas).

LVK nariai susipažino su Projektu ir nori atkreipti AM dėmesį, kad Projektu niekaip nėra sprendžiami esminiai Aprašo trūkumai, kurie reikšmingai apsunkina ir netgi riboja statybos įmonių dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose. Dėl šios priežasties statybų sektoriaus viešuosiuose pirkimuose reikšmingai mažėja konkurencija, atitinkamai daroma žala visuomenei.

Esminė darbų žaliųjų viešųjų pirkimų problema

LVK nariai identifikavo, jog pagrindinė problema, susijusi su žaliųjų kriterijų taikymu statybos sektoriaus viešuosiuose pirkimuose, yra ta, jog perkančiosios organizacijos siekdamos, jog viešasis pirkimas būtų laikomas žaliuoju, pagal Aprašo 4.1 ir 4.2 p., pirkimo sąlygose numato prievolę tiekėjams kartu su pasiūlymu pateikti visų ar daugumos statybų vykdymo metu planuojamų naudoti medžiagų atitiktį žaliesiems reikalavimams patvirtinančius dokumentus.

Kodėl tai yra problema? Tokie reikalavimai yra įprastai neaiškiai apibrėžti, nekonkretūs, iš esmės beprasmiški, tačiau nepagrįstai reikšmingai apsunkinantys tiekėjų dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose.

Pirma, vykdant statybos darbus įprastai naudojamas ypač didelis kiekis skirtingų medžiagų. Kai kurios perkančiosios organizacijos netgi reikalauja nurodyti konkrečią vietą, kur bus naudojama siūloma prekė / medžiaga. Todėl tiekėjai įgyvendindami tokius reikalavimus kartu su pasiūlymu turi pateikti dokumentaciją, patvirtinančią medžiagų atitiktį aplinkos apsaugos reikalavimams, kurios apimtis gali siekti šimtus ar net tūkstančius lapų.

Antra, bent vieno atitiktį žaliesiems reikalavimams patvirtinančio dokumento nepateikimas gali lemti pasiūlymo atmetimą. Pirkimo dokumentuose reikalavimai pateikti patvirtinančius dokumentus dažnai nustatomi kaip techninių specifikacijų dalis. Tai reiškia, kad tiekėjas negali po pasiūlymų pateikimo pateikti trūkstamus atitiktį žaliesiems reikalavimams patvirtinančius dokumentus. Kai kuriuose viešuosiuose pirkimuose perkančiosios organizacijos netgi aiškiai nurodo, kad žaliesiems kriterijams atitiktį patvirtinančio dokumento nepateikimas lemia pasiūlymo atmetimą.

Todėl rangovai dalyvaudami statybų sektoriaus žaliuosiuose viešuosiuose pirkimuose susiduria su absurdiškomis situacijomis, kai (1) pirkimo sąlygose nėra apibrėžtas medžiagų, prekių sąrašas, dėl kurių reikia pateikti atitiktį žaliesiems reikalavimams patvirtinančius dokumentus; (2) tokių

Gedimino pr. 2/1-28, LT-01103 Vilnius
Tel. +370 5 212 1111, info@lvk.lt, www.lvk.lt

medžiagų, prekių vykdant statybos darbus yra ypač daug; (3) menkiausia klaida, t. y. bent vieno dokumento nepateikimas lemia pasiūlymo atmetimą.

Pažymėtina, kad reikalavimas kartu su pasiūlymu pateikti visų techninėje specifikacijoje nurodytų statybos metu naudojamų medžiagų, prekių atitiktį žaliesiems reikalavimams patvirtinančius dokumentus, dažniausiai net neturi jokios prasmės, nes konkrečios sutarties vykdymo metu naudojamos medžiagos, prekės keičiasi (pvz. darbo projekto rengimo metu keičiamos, medžiagos nebegaminamos, reikiamu metu jų nėra rinkoje ar kt. priežastys).

Problemos reikšmė

Atlikta statybos sektoriaus tarptautinės vertės žaliųjų viešųjų pirkimų analizė parodė, kad šių pirkimų rodikliai, tokie kaip (1) įvykusių pirkimų dalis nuo visų pirkimų; (2) atmestų pasiūlymų skaičiaus dalis, procentais, yra reikšmingai blogesni nei visų likusių viešųjų pirkimų, žr. toliau pateiktą lentelę.

	Statybų sektoriaus tarptautinių žaliųjų viešųjų pirkimų statistika ¹	Bendra statistika ²
Įvykusių pirkimų dalis nuo visų pirkimų	~42 proc.	76,3 proc.
Atmestų pasiūlymų skaičiaus dalis, procentais	~38 proc.	20,3 proc.

Taigi reikšmingai didesnė dalis statybų sektoriaus viešųjų pirkimų apskritai neįvyksta arba įvyksta ne iš pirmo karto, dėl iš esmės formalių priežasčių yra atmetami pajėgūs rangovai, tokiu būdu dirbtinai mažinama konkurencija.

Kai kurių LVK narių teigimu statybos sektoriaus įmonės pirkimo dokumentuose matydamos tokie reikalavimus dėl aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo apskritai priima sprendimą beprasmiškai negaišti laiką ir nedalyvauti viešajame pirkime.

Kelių ir tiltų statybos sektoriaus išimtis

Reikia pastebėti, kad aukščiau pateiktą statybų sektoriaus tarptautinių viešųjų pirkimų statistiką iškreipia viešieji pirkimai, kurių objektas yra kelių, tiltų statybos, remonto darbai. Šie viešieji pirkimai yra vykdomi gana sėkmingai.

Apraše yra nustatytas baigtinis sąrašas (6) medžiagų dėl kurių perkančioji organizacija gali prašyti pateikti atitiktį žaliesiems reikalavimams patvirtinančius dokumentus. Tai lemia, kad žalieji viešieji pirkimai, kurių objektas keliai, tiltai, yra vykdomi sąlyginai sėkmingai, t. y. juose yra sąlyginai nemaža konkurencija, šie pirkimai įvyksta (iš pirmo karto), šiuose pirkimuose dalyvių pasiūlymai atmetami gana retai.

Todėl aukščiau pateikta statybų sektoriaus tarptautinių žaliųjų viešųjų pirkimų statistika būtų dar reikšmingai blogesnė, iš principo tragiška, jeigu nebūtų vertinami viešieji pirkimai, kurių objektas yra kelių, tiltų statybos, remonto darbai.

Ši problema yra identifikuota ir Viešųjų pirkimų tarnybos

¹ Preliminari statistika pagal pirminius duomenis atlikus 2021 – 2023 m. tarptautinės vertės darbų viešųjų pirkimų, kuriuose taikomi reikalavimai dėl produktų (medžiagų) atitikties žaliesiems reikalavimams (Aprašo 4.1 – 4.2 p.).

² Viešųjų pirkimų tarnybos 2022 metų veiklos ataskaita, prieinama viešai adresu: <https://vpt.lrv.lt/lt/administracine-informacija/metines-veiklos-ataskaitos-1>

Šias reikšmingas problemas vykdant žaliuosius darbų pirkimus yra identifikavusi ir Viešųjų pirkimų tarnyba (žr. viešai prieinamą informaciją VPT internetinėje svetainėje adresu: <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/9678856163356-Informacinis-prane%C5%A1imas-Aplinkos-apsaugos-kriterij%C5%B3-nustatymas-darb%C5%B3-pirkimuose-VPT-Prie%C5%BEi%C5%ABros-skyrius-informuoja->), kuri traktuoja, jog šie pirkimo dokumentuose nustatyti reikalavimai ir praktika yra ydinga:

- 1) reikalavimas, jog visi įtaisai ir medžiagos atitiks aplinkos apsaugos kriterijus;
 - 2) reikalavimas, kad tiekėjai jau pasiūlymų formose nurodytų, kur ir koks įtaisas ar medžiaga (pagal techninį projektą) bus naudojami, nurodyti gamintojus bei pateikti gamintojų patvirtinimus, kad įtaisai ar medžiagos atitinka Tvarkos aprašo reikalavimus;
 - 3) nedetalizuota, dėl kokių konkrečiai įtaisų ar medžiagų įrodantys dokumentai turi būti pateikti;
 - 4) reikalavimai pateikti patvirtinančius dokumentus nustatyti kaip techninių specifikacijų dalis.
- Tačiau Viešųjų pirkimų tarnybos puslapyje yra pateikiama ir kita iš esmės priešinga rekomendacija:

„jei aplinkos apsaugos reikalavimai nustatomi kaip pasiūlymo vertinimo kriterijai ar techninės specifikacijos reikalavimai, įrodantys dokumentai yra pasiūlymo dalis, be kurių pirkimo vykdytojas neturės galimybių tinkamai įvertinti pasiūlymo, todėl jie turi būti pateikiami kartu su pasiūlymu ir įvertinti pirkimo procedūrų metu.“³

Taigi nors Viešųjų pirkimų tarnyba aiškiai bei nedviprasmiškai identifikuoja problemas, tačiau nepasiūlo aiškaus sprendimo kaip ją išspręsti. Toks informacijos prieštaravimas neįneša jokio aiškumo, taigi pačios perkančiosios organizacijos sprendžia dėl žaliųjų kriterijų taikymo konkrečiame pirkime.

Žalieji reikalavimai keliami statybinėms medžiagoms neparemti Europos Komisijos darbiniais dokumentais, tuo tarpu perkančiųjų organizacijų taikoma praktika prieštarauja rekomendacijoms

Aprašas ir jame nustatyti kriterijai yra parengti remiantis Europos Komisijos darbiniais dokumentais (žr. viešai prieinamą informaciją <https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements-en>), pvz. Europos Komisija darbinio dokumentu yra patvirtinusi žaliųjų kriterijų neprivalomai taikomus reikalavimus kelių projektavimui, statybai ir priežiūrai⁴. Tačiau Europos Komisija nėra patvirtinusi jokių kriterijų statybos darbams, medžiagoms. Todėl Aprašo II priedo XIII skyrius, kuris nustato statybinių medžiagų minimalius aplinkos apsaugos reikalavimus, yra Europos Komisijos reglamentavimu nepagrįstas naujadaras.

Dar daugiau, Europos Komisijos darbinuose dokumentuose dėl žaliųjų viešųjų pirkimų kriterijų aiškiai nurodoma, kad reikalauti visų tiekėjų, teikiančių pasiūlymą pirkime, atitiktį žaliesiems kriterijams patvirtinančius dokumentus nėra būtina. Europos Komisija aiškiai nurodo, kad teikiant pasiūlymus tiekėjo deklaracija yra pakankamas įrodymas: *“In general, it does not seem necessary to*

³ Žr. <https://klausk.vpt.lt/hc/lt/articles/4411948123794-jeigu-pirkimo-vykdytojas-vykdydamas-pirkim%C4%85-kelia-aplinkosauginius-kriterijus-kuriuo-metu-teikiant-pasi%C5%ABlym%C4%85-ar-vykdan%C5%A1-sutart%C4%AF-pirkimo-vykdytojas-turi-pra%C5%A1yti-kad-tiek%C4%97jas-pateikt%C5%B3-atitikt%C4%AF-%C4%AFrodan%C4%8Dius-dokumentus->

⁴ Žr. <https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/bc468fa0-c88f-4c2b-a33f-af55e713ca5d/details>

*require all tenderers to provide test results from the outset. To reduce the burden on tenderers and public authorities, a self-declaration could be considered as sufficient when submitting bids*⁵.

Taigi žalieji reikalavimai, nustatyti Apraše, ne tik nėra pagrįsti Europos Komisijos dokumentais, tačiau ir prieštarauja šiuose dokumentuose pateiktoms Europos Komisijos rekomendacijoms.

LVK pasiūlymas dėl Aprašo pakeitimo

Todėl LVK, įvertinusi aukščiau pateiktą informaciją, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai siūlo nedelsiant spręsti LVK narių identifikuotą esminę problemą vykdant žaliuosius darbų viešuosius pirkimus, papildant Aprašą 9¹ p.:

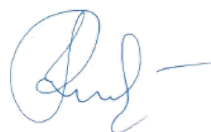
„9¹.. Pirkimo vykdytojas vykdydamas darbų (statybos) viešuosius pirkimus ir nustatydamas aplinkos apsaugos kriterijus pagal Aprašo 4.1 – 4.2 p. pirkimo dokumentuose privalo nustatyti baigtinį pagrindinių medžiagų sąrašą dėl kurių sutarties vykdymo metu (priimant darbus) reikalaus pateikti atitiktį aplinkos apsaugos reikalavimams patvirtinančius dokumentus.

Reikalavimas pateikti atitiktį patvirtinančius dokumentus dar pirkimo procedūrų metu gali būti keliamas tik išimtiniais, aiškiai pagrįstais atvejais. Tokiais atvejais pirkimo vykdytojas tiekėjų kartu su pasiūlymu prašo pateikti laisvos formos deklaraciją, o atitiktį patvirtinančių dokumentų prašo tik iš ekonomiškai naudingiausių pasiūlymą pateikusių dalyvių.“

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Ineta Rizgelė

Originalas nebus siunčiamas. Akvilė Razumienė, el.p.: akvile@lvk.lt, tel. +370 601 51897

⁵ Žr. pvz. <https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/bc468fa0-c88f-4c2b-a33f-af55e713ca5d/details>